

112. Kolunda, Stenkvista sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 52. Pl. 8: B. 748.

Litteratur: B. 748; L. 974; Dybeck, Runa fol. II, s. 40; O. Hermelin, Öster Rekarne härads fornlemningar s. 399, teckning.

Runstenens plats är enl. B. 748 »Kolunda Gäldsbacke», och D 8vo II, s. 11 meddelar därom närmare, att »der är vid en afväg till Husby socken en höjd invid det så kallade Nybygget, hvilken fordom hetat Ramsbacken. Höjden har varit betäckt med stenkretsar och grafkullar, af hvilka några få ännu återstå mellan de på sednare tider upptagna åkerlanden, och i vestra sluttningen närmast korsvägen står lutande Runstenen under N:r 748 i Bautil (Liljegr. 974)».

Runstenen står nu rest i sydvästra hörnet av gårdsplanen till Kolunda nr 3, som ligger vid vägskalet mellan Malmköping—Äskilstuna-vägen och vägen till Skogstorp, öster om den förra.

Ämnet är gråsten. Höjden är 1,90 m, bredden vid foten 80 cm, vid toppens nedre slinga 57 cm, slingans bredd 11 cm.

Uti inskriftens första namn 1—8 **uiktirfr**, som föregås av kolon, är nedre delen av bistaven på 1 **u** förstörd genom avflagning, som ock förstört vänstra sidan av 2 **i**. Därpå vidtager en annan avflagning, som förstört högra sidan av 2 **i** upptill, och sträcker sig framåt 3 **k**, som är så gott som alldeles förstörd, blott något litet av nedre stavens högra sida är bevarat; avflagningens högra gräns liknar bistaven till **V k**; en fåra som utgår från nedre staven kan knappt vara huggen. I 8 **Λ R** är högra bistaven mycket otydlig. I **pansi** finnes av **i** 3 cm nedifrån jämte nedre pricken av följande kolon. I **at** saknar **a** övre staven, **t** vänstra bistaven och 4 cm av övre stavens v. sida. I **prutar** är bistaven på **p** nästan utplånad men har varit en större ring, än B. 748 tecknat, på **u** är övre hälften av bistaven mycket skadad, på **R** är högra bistaven borta.

Lönnrunorna äro på det hela taget ganska svaga och skulle sannolikt vara omöjliga att läsa, om man ej på förhand kände deras betydelse: 56—60 **piakn**. I 56 **p** ³/₃ fann jag 1907 ättstrecken klara, nummerstrecken utplånade, 1916 blott två ättstreck; 57 **i** ²/₃ är alltför matt att kunna läsas, 58 **a** ²/₄ har ättstrecken klara, av de 4 nummerstrecken kunna åtminstone ett par fastställas. 59 **k** ³/₆ är ganska matt, men det syntes 1907, som de tre ättstrecken kunde identifieras, åtminstone de tre innersta nummerstrecken, 1916 syntes blott dessa; 60 **n** ²/₂ har en bågformig sträckning nedanför korsets fot, de två nummerstrecken äro klara, de två ättstrecken utplånade.

Inskriften har alltså varit följande:

: **uiktirfr** : **auk** : **tiarfr** : **raispu** : **stain** : **pans[i:]** **at** : **purkil** : **fapur** : **sin prutar** Lönnrunor: **piakn**.
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

Översättning: Vigdärv och Djärv reste denna sten efter Torkel, sin fader, en kraftkarl.
 Om förekomsten och betydelsen av **prutar piakn** se Sö. 90 Lövhulta.

113. Kolunda, Stenkvista sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 53.

Litteratur: D 8vo 60; Dybeck, Runa fol. II, s. 40; O. Hermelin, Öster Rekarne härads fornlemn. s. 376, teckn. s. 397; Runverser s. 330; O. v. Friesen, Fornvännen 1909, s. 76 f., not.

Runstenen anträffades 1856 i en grav å samma höjd, på vilken Sö. 112 Kolunda (B. 748, L. 974) var rest. I D 8vo 60 meddelas därom följande:

»Hösten 1856 hade en äldre man efter erhållet tillstånd begynt upptaga ett mindre åkerland å höjdens östra sluttning. Å platsen var en rund grafhög, tolf alnar (7,11 m) nedomkring och två alnar (1,18 m) hög, hvars utjämnande kostade mycken möda, häst han omgafs af en fast och tät fotkedja, samt svåra stenar voro lagda äfven inuti. Den ihärdige hade dock ensam hunnit arbeta sig till midten af kullen, der en liggande större sten mötte och till hvars bortförande han måste anlita biträde. Då nu stenen blifvit ren från öfverliggande jord, fanns hans ena uppåt varande flatsida ega runristning. Vid fortsatt gräfning der stenen legat, träffades ett större lager af kol, blandadt med smärre ben, hvilket lager sträckte sig från midten nästan fram till fotkedjans nordliga del. Närmare undersökning skedde icke.»

Runstenen står nu rest mittemot den yngre runstenen Sö. 112 vid Kolunda nr 3 på andra sidan om vägen från landsvägen in till gårdens stallbacke.

Ämnet är gråsten. Höjden c:a 1 m, bredden vid foten 46 cm, i toppen 37 cm. Inskriften är ristad nedifrån uppåt i fyra jämnlöpande rader, av vilka den första längst till vänster är 9 cm bred, den andra 7,5 cm, den tredje 10 cm, den fjärde 8 cm.

Inskriften börjar med ett skiljetecken av tre punkter, bildande en triangel med spetsen uppåt, mot vilken övre slinglinjen kröker ned 3,5 cm, av övriga skiljetecken äro de flesta kolon, det efter **fapur** med streckformig nedre prick, på **eftir** och **kiarpu** följa streckformiga skiljetecken. I **pair**, **sunir**, **eftir** är **r** en 4 cm lång linje nedifrån, och i **setu**, **stin**, **sunir**, **purkitils** är **s** en 5 cm lång linje uppför; i **mupur** har bistaven till **¶ m** form av en nästan fullständigt sluten ring; av brist på utrymme är **r** litet och intet skiljetecken därefter. I **trikila** saknar **l** bistaven och **a** toppen. Prickarna på **e** äro tydliga i **setu** och **eftir**.

Inskriften är helt och hållet i metrisk form, bildande en fyrradig strof, och var rad utgör en vers med tre höjningar och allitteration i versens början. I Fornnordisk metrik, Sthlm 1898, s. 70 har jag kallat strofen för Kolunda-strofen; se Brate, *Fornnord. metrik*, Sthlm 1898, s. 70.

∴ pair : setu : stin : sunir :			
	5	10	15
purkitils : auk : fulku			
20	25	30	
hiar : fapur : auk : mupur			
35	40	45	50
: eftir : kiarpu : trikila :			
55	60	65	

Översättning: De satte stenen, sönerna av Torkättil och Folka; här efter fader och moder gjorde de manligen (minnesvård).

Att strofens verser äro förbundna med allitteration i versens början har sitt motstycke i Sn. Ed. Hått. strof 7, **hiar** och **eftir** allitterera, såsom stundom i Eddan *h* framför vokal allittererar med vokal. Jfr Sö. 61 Ösby. Runverser s. 185; Borresta, Runverser s. 343.

Bugge, *Runverser* s. 331 antager en sexradig strof av fyrstaviga verser med alliterationerna **setu : sunir**, **fulku : fapur**, **eftir : ut**, som erhålles genom dubbelläsning av **ut** i **kiarpu** · **trikila**, varemot det för Bugge obekanta skiljetecknet mellan dessa ord talar.

O. v. Friesen, *Fornvännen* 1909, s. 76 noten, uttalar sig emot att antaga poetisk form av inskriften, säger, att ordföljd och stilisering såväl i denna inskrift som i Sö. 166 Grinda och Sö. 49 Eneby, som på samma ställe behandlas, onekligen erbjuder åtskilliga egenheter, som synas avvika från vad som sannolikt var normalt i tidens talspråk, och överensstämma med, vad man plär möta i vers, men att avvikelserna från den nordiska versbyggnaden äro så betydande, att det torde vara välbetänkt att icke anta poetisk form, förr än andra verser av samma originella bildning äro funna, varpå de viktigaste avvikelserna uppräknas. De ellipser och upprepningar, som ge inskriften tycke av poetisk stilisering, förklaras s. 78 noten så, att mästaren »ännu icke stiftat bekant-skap med, i hvarje fall icke senterat och upptagit det kortaste uttrycket för hvad en minnesinskrift borde med-dela» och »obehändigheten i stilisering har också vållat att man ej får veta namnen på Torkels och Folkas söner». Förmimmelsen av allitteration säges s. 76 not skola bliva skäligen svag, då sex eller flera stavelser

skilde de rimmande ljuden, och alliterationens placering i versernas början i Kolunda-strofen kan därför svårligen vara en avsedd konstform.

Mot O. v. Friesens antagande, att bristande förmåga att uttrycka sig vållat de stilistiska egenheterna, kan väl invändas, att varje tid, bortsett från enstaka onöjaktigheter, bör antagas behärska sitt eget språk tillfredsställande, och vidare framhållas, att inskriften äger åtskilliga motstycken även bland senare inskrifter. Sö. 130, D 8vo 45 Hagstugan, är sålunda även fullständigt versifierad och meddelar dock icke namnen på de fyra söner, som rest stenen, B. 41, L. 485, D. II, 124 Sälva avslutas med en metrisk del av liknande beskaffenhet, i B. 95, 93, L. 475, 476, D. II, 114, 115 Rockelstad är en inskrift av motsvarande innehåll ristad på en särskild sten, och å B. 38, L. 487, D. II, 132 Skalmstad, se Rök III, 277, är det den avlidnes namn, som först meddelas i uppgiften om ristaren. Det synes icke nödvändigt att antaga, det i fråga om Sö. 113 en annan sten funnits med uppgift om sönerns namn, ehuru sådant väl vore tänkbart. Vad beträffar, att Kolunda-strofen icke annars förekommer i runinskrifter, må jämföras Sö. 65 Djulefors med en halvstrof, som överensstämmer med en skamme háttr Hått. 72, dock med en liten avvikelser. Förekomsten av denna strofform visar, att även 1000-talets svenskar voro förtrogna med en del av den fornnordiska skaldekonsten, och avvikelserna, att de dock icke alltid följde de västnordiska reglerna. Det bör då icke överraska, om även fsv. strofformer förekommo, som ej äro bekanta på västnordiskt område. Till Kolunda-strofen utgör dock Hått. 7 och till Grinda-strofen Hått. 8 beaktansvärda tillnärmelser, och om alliterationens ställning i versens början var medveten konstform, ådrog den sig därigenom uppmärksamhet.

114. Kolunda, Stenkvista sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 8: B. 749.

Litteratur: B. 749; L. 1627; J. Peringskiöld, Mon. år 1686.

Stenens plats anges av J. Peringskiöld vara »Kolunda grind widh en åå», stenen är nu borta. Dess ristning var ett kors av fullkomligt samma slag som Sö. 112 (B. 748), jämte vilken runsten stenen kanske bildat ett minnesmärke.

Ämnet har säkerligen varit gråsten. Enligt B. 749 har stenen varit 2,63 m hög.

115. Kolunda, Stenkvista sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 53. Pl. 8: B. 750.

Litteratur: B. 750; L. 975; J. Peringskiöld, Mon. 1686; O. Hermelin, Öster Rekarne härads fornlemningar s. 395, teckn.

Av J. Peringskiöld säges runstenen vara »Emellan Koolunda och Steenqvista Kiörka öfwer En Broo», s. 42 »Kolunda hage öfwer en rennill».

Av O. Hermelin återfanns övre hälften av stenen med runorna :**rais-** och ett stycke med -**at:h-**, av mig påträffades blott det sistnämnda, liggande vid en bro över ett dike mellan Hagstugan och närmaste gård i Kolunda, 81 cm långt, 50 cm brett i ena ändan, 23 cm i den andra och 9—12 cm tjockt. På detta stycke borde inskriftens första runa **u** vara synlig och kanske även 2 **i**, men ha ej varsnats av mig.

Enligt B. 750 har runstenen varit 2,47 m hög, 77 cm bred vid nedersta ristningen, 90 cm största bredden upptill.